

NORGES HØYESTERETT

Den 20. april 2005 avsa Høyesterett dom i

HR-2005-00630-A, (sak nr. 2004/1619), sivil sak, anke,

IKM Testing AS

(advokat Per Jan Selmer)

mot

Per Ove Stålesen

(advokat Preben Falck – til prøve)

S T E M M E G I V N I N G :

- (1) Dommer **Tjomsland**: Hovedspørsmålet i saken er om selgers leverandør hadde fremsatt et krav om eiendomsrett til salgstingen, som ga kjøperen rett til å heve kjøpet, jf. lov 13. mai 1988 nr. 27 om kjøp § 41 tredje ledd, jf. § 39 første ledd.
- (2) Sakens bakgrunn kan oppsummeres slik:
- (3) Tue Systems Ltd, heretter omtalt som TUE, er en britisk produsent og leverandør av Pig Spy 600 og Pig Spy 500. Produktene brukes til å kontrollere at pigger som sendes gjennom oljeledninger virkelig blir sendt. Pig Spy 600 plasseres på havbunnen ved siden av oljeledningen hvor registreringen foregår, mens Pig Spy 500 plasseres på skip eller installasjoner på overflaten.
- (4) ARC Teknisk AS, heretter omtalt som ARC, som var eneforhandler for TUE i Norge, mottok i juli 2000 en Pig Spy 600 og en Pig Spy 500. Apparatene som var utlånt av TUE, skulle brukes i demonstrasjonsøyemed under oljemessen i Stavanger i 2000. De ble ikke sendt tilbake til TUE etter oljemessen, men ble værende på ARCs lager.
- (5) IKM Testing AS, heretter omtalt som IKM, er et selskap som yter service til oljeindustrien, blant annet med kontroll og rengjøring av rørledninger. Den 19. juli 2001 sendte IKM en e-post til TUE og ba om tilbud på en Pig Spy 600. Det ble opplyst at IKM hadde behov for å få apparatet levert innen 23. juli 2001.
- (6) Den 23. juli 2001 fikk IKM følgende svar fra TUE:

”Our Norwegian agents Arc Teknikk in Stavanger hold a Pig Spy 500 and 600 System – either of these can be supplied to you immediately subject to an official Purchase Order from IKM at the following prices:

...

We understand that IKM have commercial links with Arc Teknikk and you may wish to place the order directly through them.”

- (7) IKM bestilte samme dag en Pig Spy 600 av ARC. Kjøpesummen var 170 586,80 kroner inkludert merverdiavgift.
- (8) Selskapet ARC var eiet av Per Ove Stålesen, som også var selskapets styreleder og daglige leder. Stålesen leverte samme dag – 23. juli 2001 – oppbudsbegjæring på vegne av ARC, og det ble også samme dag åpnet konkurs i selskapet. Stålesen etablerte videre samme dag enkeltpersonforetaket Propipe Norge Per Ove Stålesen, heretter omtalt som Propipe. Dette selskapet inngikk noen dager senere avtale med konkursboet om å overta varelageret og fordringene til ARC.
- (9) Den bestilte Pig Spy 600 ble levert til IKM 24. juli 2001, og den ble straks benyttet av IKM som backup-utstyr i anledning et oppdrag i Nordsjøen. Dette var det samme eksemplaret av Pig Spy 600 som det som var utlånt fra TUE til ARC i anledning oljemessen i Stavanger i 2000.
- (10) Den 1. august 2001 sendt TUE en e-post til IKM der det ble vist til at ARC hadde vanskeligheter, og det ble bedt om at oppgjøret ble sendt direkte til TUE. Det heter her blant annet:

”We understand that Arc Teknikk are presently experiencing commercial difficulties. Due to this we would ask that IKM place the Purchase Order for the PigSpy 600 on TUE (Systems) Limited directly at the previously quoted price of £ 10,442.00 (GBP) and rescind any order already placed on Arc Teknikk for this equipment. We will then invoice you directly – our usual payment terms are 30 days.”

- (11) Den 2. august 2001 svarte IKM at selskapet måtte undersøke nærmere om bestillingen hos ARC kunne kanselleres. Den 10. august 2001 sendte Propipe faktura til IKM, og det ble samtidig opplyst at Propipe hadde overtatt fordringer og varelager fra ARC.
- (12) Den 17. august 2001 sendte TUE en e-post til IKM der det uttalte at TUE hadde eiendomsretten til den leverte Pig Spy 600. IKM fikk valget mellom å sende oppgjør for apparatet til TUE innen syv dager eller å returnere det til TUE.
- (13) I brev 22. august 2001 fra IKMs advokat til TUE, sendt ved telefaks, ble det anført at man hadde mottatt apparatet i god tro og at spørsmålet ”of the right ownership of the good when it was sold to our client” var en sak mellom ARCs konkursbo og TUE.
- (14) Den 23. august 2001 sendte TUE en ny e-post til IKM der det ble gjort gjeldende at TUE fortsatt hadde eiendomsrett til den leverte Pig Spy 600, at ARC ikke hadde vært berettiget til annet enn å låne apparatet ut til laboratorietesting på overflaten, at dette var en demonstrasjonsmodell som ikke var trykktestet under vann, at det ikke var noen garanti

knyttet til den og at TUE ikke ville foreta service på den. TUE tilbød å levere en ny Pig Spy 600 til IKM mot at det leverte apparatet ble sendt i retur.

- (15) Etter at det hadde vært en del brevveksling mellom IKM og Propipe, hevet IKM kjøpet ved brev 11. oktober 2001 fra selskapets advokat til Propipes advokat. Propipe bestred i brev 17. oktober 2001 hevingen, og foretaket tok 10. januar 2002 ut stevning mot IKM med krav om betaling av kjøpesummen for den leverte Pig Spy.
- (16) Jæren tingrett avsa 27. juni 2002 dom med slik domsslutning:
- ”1. **IKM Testing AS frifinnes.**
2. **Propipe Norge v/Per Ove Stålesen tilpliktes til innen 2 – to – uker fra forkynnelse av denne dom å betale 48 000 – førtiåttetusen – kroner med tillegg av merverdiavgift til IKM Testing AS. Det påløper 12 % rente fra forfall til betaling skjer.”**
- (17) Propipe hadde i prosedyren for tingretten subsidiært anført at det ved et eventuelt hevingsoppgjør skulle tilkjennes vederlag etter kjøpsloven § 65. Tingretten tok ikke anførselen under behandling, fordi den ble ansett for å være fremsatt for sent.
- (18) Propipe påanket tingrettens dom til lagmannsretten.
- (19) Den 1. september 2004 avsa Gulating lagmannsrett dom i saken mellom Propipe Norge og IKM Testing med følgende domsslutning:
- ”1. **IKM Testing AS dømmes til innen 2 – to – uker fra dommens forkynnelse å betale til Propipe Norge ved Per Ove Stålesen kroner 170 586,80 – kroneretthundreogsyttitusenfemhundreogåtti seks 80/100 – med tillegg av den til enhver tid gjeldende rente etter lov om renter ved forsinket betaling § 3 første ledd fra 25.08.2001 til betaling skjer.**
2. **Propipe Norge tilkjennes saksomkostninger med kr 129 592,80 – kroneretthundreogtjuenitusenfemhundreogtjue 80/100 – , med tillegg av den til enhver tid gjeldende rente etter lov om renter ved forsinket betaling § 3 første ledd fra forfall til betaling skjer.”**
- (20) IKM har påanket lagmannsrettens dom til Høyesterett. Anken gjelder lagmannsrettens bevisbedømmelse og rettsanvendelse. I anken gjorde IKM gjeldende at det var hevingsgrunnlag både fordi det forelå tvist om eiendomsretten og på grunn av faktiske mangler og manglende garanti.
- (21) Jeg tilføyer at etter at ankeforhandlingen var ferdig i lagmannsretten, men før dom var avsagt, avsa Stavanger tingrett 2. juli 2004 dom i en sak mellom TUE og Propipe som blant annet gjaldt eiendomsretten til den samme Pig Spy 600 som herværende sak gjelder. Ved dommen ble Propipe dømt til ”å tilbakelevere Pig Spy 600 serienummer 029 til TUE Systems Ltd umiddelbart etter at det ved rettskraftig avgjørelse i sak mellom Propipe Norge Per Ove Stålesen og IKM Testing AS måtte bli rettskraftig fastslått at Propipe Norge har råderett over gjenstanden”. Dersom Propipe ikke ble tilkjent slik rådighet, ble Propipe dømt til å betale kr 100 000 i erstatning til TUE. Denne dommen er påanket til Gulating lagmannsrett.

- (22) Høyesteretts kjæremålsutvalg besluttet i kjennelse av 13. desember 2004 å henvise anken over lagmannsrettens dom til Høyesterett for så vidt gjaldt spørsmålet om det forelå rettsmangel etter kjøpsloven § 41. For øvrig ble anken nektet fremmet til Høyesterett i samsvar med bestemmelsen i tvistemålsloven § 373 tredje ledd nr. 4.
- (23) Det er til bruk for Høyesterett fremlagt skriftlige erklæringer fra ankemotparten og tre vitner og også en del nye dokumenter i saken. Ankemotparten har opplyst at enkeltpersonforetaket Propipe Norge Per Ove Stålesen er opphørt, og har derfor endret partsbetegnelsen slik at "Propipe Norge" utelates.
- (24) Saken er – på bakgrunn av kjæremålsutvalgets avgjørelse – begrenset i forhold til det den var for de tidligere instanser. Under ankeforhandlingen frafalt IKM en anførsel om at Stålesen ikke var berettiget til å kreve kjøpesummen betalt fordi han ikke hadde ervervet kravet fra ARCs konkursbo. Det ble videre presisert at IKM ikke påberoper bestemmelsen om vanhjemmel i kjøpsloven § 41 første ledd. Dette innebærer at ankesaken for Høyesterett er begrenset til spørsmålet om det foreligger et mislighold etter kjøpsloven § 41 tredje ledd som gir grunnlag for en heving av kjøpet, og om selgeren i et eventuelt hevingsoppgjør skal tilkjennes vederlag etter kjøpsloven § 65.
- (25) *Den ankende part, IKM Testing AS*, har for Høyesterett sammenfatningsvis anført:
- (26) Det springende punkt i saken er om vilkåret i kjøpsloven § 41 tredje ledd er oppfylt. TUE hadde i flere e-poster i august 2001 gjort gjeldende at det var dette selskapet som hadde eiendomsretten til det leverte apparatet. IKM kan være enig i at det – når spørsmålet bedømmes slik det er opplyst i dag – er atskillig som taler for at apparatet som opprinnelig ble levert til ARC som en demonstrasjonsmodell, må anses for senere å ha stått til salg hos dette selskapet, og at det derfor på salgstidspunktet tilhørte ARC. For avgjørelsen av denne saken er det imidlertid ikke av betydning om kravet fra TUE var berettiget. Det avgjørende er om kravet fra TUE da dette ble fremsatt, for IKM måtte fremstå som "klart ugrunnet".
- (27) Lagmannsretten har stilt for strenge krav for å anvende kjøpsloven § 41 tredje ledd. Det fremgår av forarbeidene til bestemmelsen at det ikke kreves mye for at den får anvendelse. Det uttales i Ot.prp. nr. 80 (1986–87) på side 95 at det ikke må stilles for strenge krav, fordi "det kan ta tid å få klarlagt at kravet ikke er holdbart, selv om de grunner som anføres er klare og tilsynelatende svake". Den argumentasjon som TUE – i egenskap av produsent og leverandør – fremholdt som begrunnelse for kravet om eiendomsrett, kunne ikke anses for å være åpenbart uholdbar. Det var vanskelig for IKM å ha noen sikker formening om det interne rettsforholdet mellom TUE og ARC. På bakgrunn av e-posten fra TUE 23. juli 2001 hadde riktignok IKM grunn til å forutsette at ARC var berettiget til å selge en Pig Spy 600 til IKM, men TUEs senere henvendelser ga grunnlag for berettiget tvil hos IKM om dette spørsmålet. Det er – for bedømmelsen av berettigelsen av IKMs handlemåte – av atskillig interesse at Stavanger tingrett i saken mellom TUE og Stålesen kom til at det var TUE som hadde eiendomsretten til apparatet da dette ble solgt.
- (28) Det er ikke tvilsomt at det forelå et vesentlig kontraktsbrudd som ga hevingsrett, jf. kjøpsloven § 39 første ledd. Begrunnelsen for kjøpsloven § 41 tredje ledd er nettopp at kjøperen skal slippe å bli innblandet i tvister av denne typen. Tilbakeholdelse av kjøpesummen var av flere grunner ikke et aktuelt alternativ i denne saken. Misligholdet

hadde dessuten betydelige virkninger for IKM. En direkte konsekvens av TUEs krav om eiendomsrett til det leverte apparatet, var at TUE ikke ville vareta produsentgarantien overfor IKM. At Stålesen har stilt en personlig garanti overfor IKM som erstatning for TUEs produsentgaranti, var selvsagt ikke tilfredsstillende for IKM.

(29) Det bestrides at Stålesen har krav på vederlag etter kjøpsloven § 65 første ledd. Etter den ankende parts mening får vederlagsbestemmelsen ikke anvendelse når kontrakten blir hevet på grunnlag av bestemmelsen i kjøpsloven § 41 tredje ledd. Et eventuelt vederlagskrav må i tilfelle begrenses til verdireduksjonen på apparatet. I dette tilfellet er det ikke påvist at det foreligger noen verdireduksjon. Under enhver omstendighet vil det være tale om et meget begrenset vederlagskrav. Det vises til at apparatet ikke har vært i aktiv bruk på havbunnen, men at det var på skipet som et reserveapparat.

(30) IKM Testing AS har nedlagt slik påstand:

- ”1 **Jæren tingretts dom stadfestes.**
- 2 **IKM Testing frifinnes for kravet om hevingsoppgjør.**
- 3 **Per Ove Stålesen dømmes til å betale saksomkostninger til IKM Testing AS for lagmannsrett og Høyesterett, med tillegg av den til enhver tid gjeldende rente etter lov om renter ved forsinket betaling § 3 første ledd, fra forfall til betaling skjer.”**

(31) *Ankemothparten, Per Ove Stålesen*, har for Høyesterett sammenfatningsvis anført:

(32) Lagmannsretten er med rette kommet til at TUEs krav på eiendomsretten til apparatet var ”klart ugrunnet”, jf. kjøpsloven § 41 tredje ledd. Det må i dag anses klarlagt at eiendomsretten til den leverte Pig Spy 600 var gått over til ARC da den ble solgt til IKM. Apparatet sto på dette tidspunkt på lager hos ARC med henblikk på videresalg. At Stavanger tingrett i tvisten mellom TUE og Propipe på dette punkt kom til et annet resultat, skyldes at saksforholdet på et helt sentralt punkt var uriktig opplyst fra TUEs side. Panteloven § 3-15 fortolkes slik at den er til hinder for at salgspant avtales i tilfeller som det foreliggende hvor gjenstander brukt til demonstrasjonsformål senere forutsettes videresolgt, jf. nærmere Rt. 1992 side 438.

(33) Den e-posten som TUE sendte IKM 23. juli 2001, viste med all tydelighet at ARC var berettiget til å selge den Pig Spy 600 som selskapet hadde på lager. At TUE etter hvert fremmet krav overfor IKM om eiendomsretten var utvilsomt et ledd i et forsøk på å komme unna et økonomisk tap selskapet ville bli påført på grunn av konkursen i ARC. Den begrunnelsen TUE ga for kravet om eiendomsrett, var åpenbart uholdbar, og at kravet var ”klart ugrunnet” måtte IKM forstå, særlig på bakgrunn av e-posten av 23. juli 2001.

(34) Selv om vilkåret i § 41 tredje ledd skulle anses oppfylt, bestrides det at det forelå et vesentlig kontraktsbrudd som ga grunnlag for heving av kjøpet, jf. kjøpsloven § 39 første ledd. Apparatet var allerede mottatt og tatt i bruk av IKM, og TUEs krav innebar ikke en reell trussel mot IKMs besittelse og bruk av det. IKMs interesse ville også ha blitt tilstrekkelig varetatt ved alternative sanksjoner; særlig retten til å holde kjøpesummen tilbake. Det vises videre til at Stålesen overfor IKM tilbød å stille garanti for apparatet. I forhold til spørsmålet om det foreligger et vesentlig kontraktsbrudd må det også være av

betydning at IKM mottok apparatet i god tro, og at en eventuell eiendomsrett for TUE derfor uansett ville være ekstingvert av IKM.

- (35) Dersom IKM får medhold i hevingskravet, følger det direkte av kjøpsloven § 65 at Stålesen har krav på avkasting og vederlag for den nytten IKM har hatt av apparatet. Det er ikke grunnlag for å hevde at denne bestemmelsen ikke kommer til anvendelse når hevingen er begrunnet i kjøpsloven § 41 tredje ledd. Utmålingen av vederlaget kan skje enten ved en beregning av utgifter til leie av apparatet, eller ved en regnskapsmessig avskrivning av apparatet i det tidsrom det har vært benyttet. Det må da bygges på at denne type apparater avskrives over en periode på 150 dager.
- (36) Per Ove Stålesen har for Høyesterett nedlagt slik påstand:

”Prinsipalt:

1. **Lagmannsrettens dom stadfestes.**
2. **IKM Testing AS dømmes til å betale Per Ove Stålesen saksomkostninger for Høyesterett, med tillegg av den til enhver tid gjeldende rente etter lov om renter ved forsinket betaling § 3, 1. ledd fra dommens forfalltidspunkt til betaling skjer.**

Subsidiært:

1. **IKM Testing AS dømmes til å betale Per Ove Stålesen vederlag utmålt etter rettens skjønn, oppad begrenset til kr. 170.586,80 kroneretthundreogsyttitusenfemhundreogåttiseks 80/100, med tillegg av den til enhver tid gjeldende rente etter lov om renter ved forsinket betaling fra dommens forfalltidspunkt til betaling skjer.**
2. **IKM Testing AS dømmes til å betale Per Ove Stålesen saksomkostninger for alle instanser, med tillegg av den til enhver tid gjeldende rente etter lov om renter ved forsinket betaling § 3, 1. ledd fra dommens forfalltidspunkt til betaling skjer.”**

- (37) *Jeg er kommet til et annet resultat enn lagmannsretten.*
- (38) Hovedspørsmålet i saken er om IKM var berettiget til å heve kjøpet av den leverte Pig Spy 600 med grunnlag i kjøpsloven § 41 tredje ledd, jf. § 39 første ledd.
- (39) Kjøpsloven § 41 første ledd første punktum bestemmer at dersom det foreligger rettsmangel – at tredjemann har ”eiendomsrett, panterett eller annen rett” i salgstingen – gjelder reglene om mangler tilsvarende. Det siktes her først og fremst til reglene i kjøpsloven §§ 30 til 40 om kjøpers krav ved mangelfull levering. Paragraf 41 annet ledd inneholder en særskilt erstatningsregel.
- (40) Bestemmelsen i § 41 tredje ledd, som var en ny regel i kjøpsloven av 1988, lyder slik:
- ”Gjør tredjemann krav på å ha rett i tingen og dette bestrides, gjelder reglene i første og andre ledd tilsvarende når kravet ikke er klart ugrunnet.”**
- (41) Bestemmelsen innebærer at en pretendert rettighet fra tredjemann som utgangspunkt likestilles med en fastslått rettsmangel. Etter ordlyden skal det mye til før bestemmelsen ikke får anvendelse; kravet må være ”klart ugrunnet”.

(42) Bestemmelsen er nærmere kommentert i Ot.prp. nr. 80 (1986–87) side 95 hvor det heter:

”Tredje ledd gir reglene i første og andre ledd tilsvarende anvendelse i tilfelle hvor tredjemann gjør krav på å ha rett i tingen og dette bestrides. Hensynet bak regelen er at kjøperen skal kunne slippe å bli innblandet i en tvist mellom selgeren og en utenforstående og som han ikke har rechnet med. Et tredjemannkrav kan foruten usikkerhet medføre både kostnader og ulemper for kjøperen, selv om det viser seg at det ikke er holdbart. Kravet vil også kunne begrense kjøperens rådighet over tingen inntil tvisten er avgjort. Kjøperen kan derfor i slike tilfelle gjøre gjeldende de samme virkninger som om tredjemanns rett var utvilsom.

Kjøperen kan likevel ikke gjøre gjeldende krav etter første eller andre ledd dersom tredjemanns krav er klart ugrunnet. En ren påstand fra tredjemanns side kan ikke være nok til å utløse misligholdskrav for kjøperen. Det samme må gjelde dersom den begrunnelse tredjemann anfører er åpenbart uholdbar. Det må likevel ikke stilles for strenge krav her, fordi det kan ta tid å få klarlagt at kravet ikke er holdbart, selv om de grunner som anføres er uklare og tilsynelatende svake.”

(43) Det fremgår her at det ikke var meningen å stille strenge krav for å kunne gjøre gjeldende § 41 tredje ledd. Det foreligger ikke tidligere høyesterettspraksis om forståelsen av bestemmelsen.

(44) Vurderingen av om vilkårene i § 41 tredje ledd er til stede, må ut fra formålet med bestemmelsen skje på det tidspunktet det er aktuelt å gjøre misligholdsbeføyelsene gjeldende. Spørsmålet må være om kravet fra tredjemann for en forstandig kjøper i den aktuelle situasjon måtte fortone seg som ”klart ugrunnet”. Etter omstendighetene vil kjøperen måtte foreta visse undersøkelser for å avklare forholdet. Om retten på domstidspunktet skulle komme til at kravet fra tredjemann fremstår som klart uhjemlet er i utgangspunktet uten betydning. Det er derfor ikke nødvendig å ta stilling til hvorledes eierforholdet til den leverte Pig Spy 600 i dag fremstår på bakgrunn av de avklaringer som er skjedd gjennom rettsbehandlingen. – Jeg tilføyer at det i forhold til kjøpsloven § 41 er uten betydning om kjøperen etter reglene i lov 2. juni 1978 nr. 37 om godtroerverv av løsøre kan ekstingvere den rett tredjemann gjør gjeldende, jf. Ot.prp. nr. 80 (1986–87) side 94.

(45) Det er særlig ved e-postene av 17. og 23. august 2001 til IKM at TUE tar opp spørsmålet om eiendomsretten til den leverte Pig Spy. I e-posten av 17. august heter det om dette:

”...

3) **As far as TUE (Systems) is presently aware IKM hold goods belonging to TUE (Systems) as outlined in para 1. without the owners authority and outside any contract.**

4) **We understand that our goods may have been ordered from Arc Teknikk. We confirm that TUE (Systems) did not authorise despatch of the goods as no Purchase Order had been received from Arc Teknikk and no such Purchase Order has been received in the interim period, therefore the goods in law remain TUE (Systems) property.**

5) **I regret that our company has come to the same conclusion as IKM that we do not wish to have any further dealings with Arc Teknikk for the foreseeable future confirmed by your letter to us dated 04 July 2001.”**

(46) Den 23. august sendte TUE en ny e-post til IKM der det blant annet ble gjort gjeldende at TUE fortsatt hadde eiendomsrett til den aktuelle Pig Spy og at TUE ikke lenger ville foreta service på den. Da denne e-posten var av sentral betydning da kjøpet ble hevet, vil jeg gjengi vesentlige deler av den. Det heter her:

”According to our records we provided this technology demonstrator unit to Arc Teknikk now believed to be in receivership. Again our records show that this unit was constructed purely for the single purpose of demonstrating our technology at the ONS exhibition in Stavanger at the Arc Teknikk stand. This unit was lent to Arc Teknikk at no cost and was taken to Norway under paperwork which stated that it was a temporary import only and was to be returned to the UK. TUE (Systems) received no payment from Arc Teknikk as none was required.

My concern is that you appear now to have a piece of our property which you were never intended to have. My very serious concern is that this demonstration unit was never intended to be sold for operational use for the following reasons:

- 1) **It has never been pressure tested for subsea use.**
- 2) **It has no product warranty associated with it.**
- 3) **The Certificate of Conformity states for demonstration purposes on embodiment loan.**
- 4) **Tue (Systems) will not service or maintain it.**
- 5) **TUE (Systems) will not be responsible for any failure of this item in use.**
- 6) **The fitted batteries are of limited endurance.**
- 7) **There are various design features which have subsequently been implemented to our current PigSpy 600s to improve performance.**
- 8) **Arc Teknikk had absolutely no right to supply our equipment to you for any other purpose than laboratory testing on the surface and again on loan to you.**

We have a saying in the UK as follows: ”Buying a Pig in a Poke” – perhaps there is a similar saying in Norwegian?

The equipment which you should have received under a formal Purchase Order to the full specification together with all documentation and warranties is still sitting ready for immediate despatch in our factory store. No formal Purchase Order has ever been received by us from either Arc Teknikk or IKM. We remain willing to provide this equipment to you subject to satisfactory purchase arrangements being put in place directly with you together with the return of our demonstrator 029 which we will refurbish and test to use as a loaned demonstrator when we appoint our new Norwegian Agents.

In our view you may have been misled by Arc Teknikk to accept goods that were not fit for purpose and did not belong to them in the first place. If it is any comfort to you we also believe that we may have been misled by Arc Teknikk as well.”

(47) Det er ikke tvilsomt at TUE i disse e-postene gjorde gjeldende å ha eiendomsrett til den leverte Pig Spy 600. Grunnvilkåret i kjøpsloven § 41 tredje ledd er således oppfylt.

(48) Ved vurderingen av dette kravet måtte IKM ta utgangspunkt i at TUE var produsent og leverandør av apparatet til den norske forhandleren. Kravet var nærmere begrunnet; det var ikke noen ”ren påstand” fra TUEs side. Det avgjørende vil derfor være om den

begrunnelsen som TUE ga for kravet, måtte fremstå som ”åpenbart uholdbar” for IKM. Den begrunnelsen som ble gitt, var at ARC på salgstidspunktet hadde det aktuelle apparatet for demonstrasjonsformål, og at ARC ikke hadde adgang til å selge det. Dette er i utgangspunktet en relevant begrunnelse. Dersom den var holdbar, ville TUE hatt eiendomsretten til apparatet mens dette sto på lager hos ARC, og ARC ville vært uberettiget til å selge gjenstanden videre. Hvis derimot ARC hadde apparatet i sin besittelse med henblikk på videresalg, ville et eiendomsforbehold eller salgspant fra TUEs side heller ikke være gyldig mellom partene, jf. Rt. 1992 side 438.

- (49) Slik kravet om eiendomsretten til den leverte Pig Spy 600 er formulert i e-posten av 23. august 2001, kunne det etter mitt syn ikke oppfattes som ”klart ugrunnet”. Stålesen har gjort gjeldende at bildet blir et annet når kravet ses i sammenheng med foranledningen til kjøpet. Han har i den forbindelse særlig vist til den e-posten som TUE 23. juli 2001 sendte til IKM. Jeg er enig i at denne e-posten må forstås slik at ARC var berettiget til å selge en Pig Spy 600 til IKM. Og det er umiddelbart ikke lett å forene denne e-posten med den e-posten som TUE sendte 23. august. Det var likevel – slik jeg ser det – vanskelig for IKM å bestride den begrunnelsen som TUE ga for kravet. IKM kan vanskelig sies å ha hatt den nødvendige kunnskap om det interne rettsforholdet mellom TUE og ARC til å kunne ha en sikker formening om holdbarheten av kravet. Det kunne for eksempel være usikkerhet forbundet med om det eksemplaret av Pig Spy 600 som er omtalt i e-posten av 23. juli 2001, var det samme som var blitt levert til IKM.
- (50) Jeg er blitt stående ved at IKM – i den situasjon som her forelå – hadde grunnlag for å anse kravet fra TUE for ikke å være klart ugrunnet. IKM var derfor berettiget til å gjøre gjeldende at det forelå rettsmangel etter § 41 tredje ledd. Jeg tilføyer at denne saken ikke gir foranledning til å ta stilling til i hvilken utstrekning usikkerhet om rettsstillingen er relevant i forhold til vurderingen av om krav er ”klart ugrunnet” etter § 41 tredje ledd.
- (51) Etter kjøpsloven § 39 første ledd er det et vilkår for å heve et kjøp at det foreligger et ”vesentlig kontraktsbrudd”. Dette vilkåret får – slik jeg ser det – ikke så stor selvstendig betydning i denne type tilfeller. Det klare utgangspunktet må etter mitt syn være at dersom vilkåret i § 41 tredje ledd er oppfylt fordi en tredjemann pretenderer å ha eiendomsretten til salgstingen, så vil det også være grunnlag for å heve kjøpet etter kjøpsloven § 39. Det uttales – som tidligere gjengitt – i lovproposisjonen at kjøperen ”i slike tilfelle (kan) gjøre gjeldende de samme virkninger som om tredjemanns rett var utvilsom”.
- (52) Begrunnelsen for § 41 tredje ledd – at kjøperen skal slippe å bli innblandet i tvister mellom selgeren og en tredjemann – tilsier at kjøperen i slike tilfeller må kunne heve kjøpet. Dersom kjøperen ikke har rett til å heve kjøpet, er det vanskelig å se at han vil kunne unngå å bli innblandet i tvisten.
- (53) IKM hadde etter mitt syn ikke andre relevante misligholdsbeføyelser. Stålesen har gjort gjeldende at IKM kunne ha holdt tilbake betalingen for kjøpesummen, men jeg kan ikke se at dette ville medført at selskapet ville ha kommet ut av tvisten mellom Stålesen og TUE. Også Stålesens egen holdning på det aktuelle tidspunkt tilsa for øvrig at tilbakeholdelse av kjøpesummen ikke kunne anses som et aktuelt alternativ. I brev 28. september 2001 fra Propipes advokat til IKMs advokat ble det således opplyst at betalingskravet – dersom dette ikke ble oppfylt innen en uke – ville ”bli vurdert overført

til inndrivelse gjennom et inkassoforetakene med de konsekvenser dette måtte få for betalingsanmerkninger m.v.”.

- (54) Jeg tilføyer at tvisten om eiendomsretten til apparatet innebar at TUE ikke ville gi noen produsentgaranti for det. Det vises til det som uttales om dette i e-posten av 23. august 2001. Dette innebar at rettsmangelen i dette tilfellet kunne fått atskillig faktisk betydning for IKM. En garanti fra Stålesen kunne klarligvis ikke anses likeverdig med produsentgarantien fra TUE.
- (55) Jeg finner det ikke tvilsomt at IKM, når først vilkårene i kjøpsloven § 41 tredje ledd anses oppfylt, var berettiget til å heve kjøpet.
- (56) Stålesen har subsidiært gjort gjeldende at han i forbindelse med hevingen skal tilkjennes vederlag etter kjøpsloven § 65 for IKMs bruk av den leverte Pig Spy. Et slikt krav ble første gang fremsatt under prosedyren for Jæren tingrett, men det ble ikke der tatt under behandling fordi det ble ansett for sent fremsatt. Slik lagmannsretten vurderte hovedspørsmålet i saken, oppsto ikke spørsmålet for den. Det er ikke gjort gjeldende at IKM i korrespondansen om saken har bundet seg til å betale et slikt vederlag.
- (57) IKM har bestridt at det kan gjøres gjeldende krav om vederlag for bruk av salgstingen når hevingen er begrunnet i kjøpsloven § 41 tredje ledd. Jeg finner at bestemmelsen i kjøpsloven § 65 første ledd – iallfall som utgangspunkt – også må kunne anvendes når kjøperen hever kjøpet på dette grunnlag. Hevingsoppgjøret må knytte seg til den inngåtte kjøpsavtalen, og det er – slik jeg ser det – ikke holdepunkter for å hevde at kjøperen i slike tilfeller ikke skal betale vederlag for bruken av salgstingen. Om det kan bli aktuelt med et etteroppgjør i forholdet mellom selgeren og tredjemann er i tilfelle en annen sak.
- (58) Kjøpsloven § 65 første ledd lyder slik:
- ”Heves kjøpet, skal kjøperen godskrive selgeren avkasting som han har hatt av tingen og gi rimelig vederlag for vesentlig nytte han ellers har hatt av den.”**
- (59) Begrepet ”avkasting” synes i forhold til denne bestemmelsen å ha en forholdsvis snever rekkevidde. Det fremgår av Ot.prp. nr. 80 (1986–87) side 118 at man kom til at selgeren ikke uten videre skulle godskrives annet utbytte en ren avkasting. Det kan – uttales det – ”virke noe urimelig at selgeren skal kunne dra fordel av at kjøperen gjør god forretning med tingen mens han har den”. Selgeren kan – uttales det videre – ”etter dette bare kreve seg godskrevet vanlig avkasting som ikke spesielt beror på kjøperens særlige innsats, f.eks. renter eller aksjeutbytte eller verdien av kumelk etter vanlig produsentpris, jf. eksemplet ovenfor”. Den omstendighet at salgstingen har vært benyttet i kjøperens næringsvirksomhet innebærer altså ikke uten videre at avkastningsalternativet får anvendelse. Det er derfor – slik jeg ser det – bare alternativet om at kjøperen har hatt ”vesentlig nytte” av salgstingen, som her vil være aktuelt.
- (60) Det er ikke tvilsomt at IKM har hatt ”vesentlig nytte” av apparatet. Det var viktig for IKM å få et slikt apparat til disposisjon innen 23. juli 2001 fordi det skulle benyttes i forbindelse med et prosjekt i Nordsjøen. Dette varte i 33 dager, mens man var til sjøs i 80 dager. Det var med som en påbudt backup, altså som et reserveapparat.
- (61) Spørsmålet er om det er rimelig å tilkjenne vederlag for den nytten IKM har hatt av apparatet. Man kan ved vurderingen av denne nytten ikke ta utgangspunkt i hva det ville

ha kostet IKM å leie et tilsvarende apparat. Alternativet for IKM må antas å ha vært å kjøpe et annet tilsvarende apparat. Hvilken fordel IKM etter en slik betraktningstype har hatt av apparatet, er imidlertid lite belyst. Det er for eksempel ikke opplyst om og i tilfelle når IKM anskaffet et nytt apparat til erstatning for det som ble forsøkt tilbakelevert. Det er etter mitt syn klart at man ved vurderingen av den nytten IKM har hatt, ikke kan bygge på en regnskapsmessig avskrivning av apparatet.

- (62) Det uttales i lovforarbeidene at ”den verdireduksjon bruken har ført til” normalt bør utgjøre et tak for vederlaget, jf. Ot.prp. nr. 80 (1986–87) side 118. Hvorvidt det her foreligger noen verdireduksjon og størrelsen på denne, er ikke nærmere belyst. Kjøpet gjaldt et apparat som hadde stått på lager hos ARC fra oljemessen i år 2000 og frem til sommeren 2001. Apparatet var som nevnt benyttet som en backup av IKM, men det ble ikke tatt i ordinær bruk på havbunnen. Det har etter at kontrakten ble hevet stått til disposisjon for ankemotparten.
- (63) Selv om Stålesen ikke har belyst hvilken verdireduksjon apparatet ble påført mens det ble benyttet av IKM, er jeg – under noen tvil – kommet til at han bør tilkjennes et visst vederlag for den nytten IKM har hatt av apparatet. Jeg viser særlig til at IKM i sin næringsvirksomhet benyttet apparatet til det oppdraget som var den direkte foranledning til at det ble kjøpt. Jeg finner at vederlaget skjønnsmessig bør settes til 20 000 kroner.
- (64) Anken har i det vesentlige ført frem. Jeg finner at IKM bør tilkjennes saksomkostninger for alle instanser i samsvar med tvistemålsloven § 174 annet ledd, jf. § 180 annet ledd. IKMs saksomkostningskrav som utgjør 48 500 kroner for lagmannsretten og 122 977 kroner for Høyesterett, legges til grunn ved omkostningsavgjørelsen.
- (65) Jeg stemmer for denne

D O M :

1. IKM Testing AS dømmes til å betale til Per Ove Stålesen 20 000 – tjuetusen – kroner innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne dom. For øvrig stadfestes tingrettens dom.
2. I saksomkostninger for lagmannsretten og Høyesterett dømmes Per Ove Stålesen til å betale til IKM Testing AS 171 477 – etthundreogsyttientusenfirehundreogsyttisju – kroner innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne dom med tillegg av den alminnelige forsinkelsesrente etter forsinkelsesrenteloven § 3 første ledd første punktum fra utløpet av oppfyllelsesfristen til betaling skjer.

- (66) Dommer **Flock:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (67) Dommer **Mitsem:** Likeså.
- (68) Dommer **Stabel:** Likeså.
- (69) Dommer **Lund:** Likeså.

(70) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

1. IKM Testing AS dømmes til å betale til Per Ove Stålesen 20 000 – tjuetusen – kroner innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne dom. For øvrig stadfestes tingrettens dom.
2. I saksomkostninger for lagmannsretten og Høyesterett dømmes Per Ove Stålesen til å betale til IKM Testing AS 171 477 – etthundreogsyttientusenfirehundreogsyttisju – kroner innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne dom med tillegg av den alminnelige forsinkelsesrente etter forsinkelsesrenteloven § 3 første ledd første punktum fra utløpet av oppfyllelsesfristen til betaling skjer.

Riktig utskrift bekreftes: